

«فصلنامه علوم تربیتی»

سال چهارم - شماره ۱۶ - زمستان ۱۳۹۰

ص. ۸۰ - ۶۹

بررسی رابطه هوش هیجانی با سخت رویی در بین زنان فرهنگی شهرستان سراب

رقیه قاصری^۱

دکتر پرویز سرندی^۲

دکتر غلامرضا گل محمد نژاد^۳

فاطمه عیوضیان^۴

چکیده

هدف این تحقیق بررسی رابطه بین میزان هوش هیجانی و سخت‌رویی معلمان زن ۹۰-۹۱ است. نمونه مورد مطالعه تحقیق ۲۱۴ نفر بودند که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی از بین تمامی معلمان دوره ابتدایی، راهنمایی و متوسطه مدارس شهرستان سراب انتخاب گردیدند. ابزار گردآوری داده‌ها عبارت بودند از: پرسشنامه هوش هیجانی شرینگ و پرسشنامه سخت‌رویی کوباسا. برای بررسی فرضیه‌ها از آزمون پیرسون و همچنین تحلیل رگرسیون خطی و چندگانه استفاده شد. در بررسی فرضیه‌های پژوهش: بین هوش هیجانی، خودانگیزی، خودآگاهی، خودکنترلی، هوشیاری اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی با تعهد و بین هوش هیجانی، خودانگیزی، خودآگاهی، خودکنترلی، هوشیاری اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی با کنترل و بین هوش هیجانی، خودانگیزی، خودکنترلی، هوشیاری اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی با چالش و در نهایت بین هوش هیجانی، خودانگیزی، خودآگاهی، خودکنترلی، هوشیاری اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی با سخت‌رویی رابطه معناداری وجود داشت و همچنین طبق معادله رگرسیون چندگانه انجام شده در جهت تبیین سخت‌رویی، مشخص شد که هوشیاری اجتماعی با بتای $\beta = ۰/۲۴۱$ و خودآگاهی با بتای $\beta = ۰/۲۳۹$ بیشترین سهم را در پیش‌بینی سخت‌رویی نمونه مورد مطالعه را داشتند.

واژگان کلیدی: هوش هیجانی، سخت‌رویی، زنان معلم.

۱- کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران.

۲- دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، گروه روانشناسی، تبریز، ایران.

۳- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، گروه روانشناسی، تبریز، ایران.

۴- کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران.

مقدمه

سخت‌رویی که ریشه در فلسفه وجودی دارد مقیاسی است که میزان تمایل فرد را به ایجاد پیوند با خویشتن و جهان بیرونی نشان می‌دهد (کاسکا^۵، ۱۹۶۶). کوباسا، مدی و همکارانش (۱۹۷۹) معتقد است سخت‌رویی به عنوان یک سازه شخصیتی چند مجهولی از سه مؤلفه کنترل، تعهد و چالش تشکیل شده است به اعتقاد کوباسا و همکاران افراد سخت‌رو، فعال و هدفمندند و رویکرد آنها به زندگی با علاقه و هیجان است. آنان این عقیده را در مورد خودشان دارند که استرسورها قابل تغییر هستند و اینکه آنها می‌توانند، بر آنچه که دوروبر آنها اتفاق می‌افتد تأثیر بگذارند و به آنچه که باور دارند با اشتیاق عمل کنند افراد با کنترل بالا پافشاری زیاد بر مسئولیت خود نسبت به زندگی دارند و احساس می‌کنند قادرند بدون راهنمایی دیگران فعالیت کنند و معتقدند که با استفاده از دانش و مهارت و قدرت انتخاب می‌توانند رویدادهای زندگی را پیش‌بینی و کنترل کنند. کوباسا و همکارانش (۱۹۸۲) اظهار داشتند که انعطاف‌پذیری روانشناختی افراد سخت‌رو، صرفاً از تأثیر انفرادی این مؤلفه‌ها سرچشمه نمی‌گیرد، بلکه ناشی از شیوه مقابله خاصی است که با ترکیب پویای این سه مؤلفه همخوان است. در واقع سخت‌رویی ساختار واحدی است که از عمل یکپارچه و هماهنگ این سه مؤلفه مرتبط باهم سرچشمه می‌گیرد. به عبارتی دیگر سخت‌رویی تمایزهای مؤلفه‌ای را از بین می‌برد و در آنها یک همگونی ایجاد می‌کند، به هر حال ذکر این نکته ضروری است که برخی از مطالعات اثر اصلی یا تعاملی معناداری را صرفاً برای یکی از مؤلفه‌ها در بیان اندازه‌گیری کلی سخت‌رویی گزارش کرده‌اند از نظر بسیاری از پژوهشگران انفرادی که سخت‌رویی بالایی دارند، هنگام بروز مشکل، بیشتر از روش‌های «مقابله کشتاری» استفاده می‌کنند. در این روش، فرد رویدادها زندگی را در جایگاه خاص خود قرار داده و آنها را با یک نظام فکری امیدوار کننده ارزیابی می‌کند. یافته‌های پژوهش‌های کوباسا نشان می‌دهد که سخت‌رویی به مثابه سپری در مقابل استرس در موقعیت‌ها گوناگون زندگی عمل می‌کند و بیانگر اعتقاد شخصی به توانایی خود برای مقابله با شرایط مختلف است. نتایج یاد شده در مورد سخت‌رویی مشابهت فراوانی با نتایج حاصل شده در مورد هوش هیجانی دارد. قابلیت‌ها و توانایی‌های هیجانی و عاطفی خود از جمله خودآگاهی^۶، خودانگیزی^۷، خودکنترلی^۸، هشیاری اجتماعی^۹ و مهارت‌های اجتماعی^{۱۰} را در مجموع

5. caska

6. self- awareness

7. self contorl

8. self contorol

9. social consciosness

10. social skills

هوش هیجانی می‌نامند (اسدی، ۱۳۸۳). هوش هیجانی مفهوم جدیدی است اصطلاح هوش هیجانی در سال ۱۹۹۰ بوسیله پیترسالوی^{۱۱} استاد دانشگاه ییل و همکارانش عنوان گردید و بحث‌های بسیاری برانگیخت. توجه به هیجان‌ها کاربرد مناسب آنها در روابط انسانی درک احوال خود و دیگران خویشنداری و تسلط بر خواسته‌های آنی همدلی با دیگران و استفاده مثبت از هیجان‌ها در تفکر و شناخت موضوع «هوش هیجانی» می‌باشد. همانطور که در ابتدا مطرح شد هوشبهر نمی‌تواند به خوبی از عهده توجیه و توضیح سرنوشت متفاوت افرادی برآید که فرصت‌ها، شرایط تحصیلی و چشم‌اندازهای هوش هیجانی شکلی از هوش اجتماعی است که پیش‌بینی‌کننده مناسبی به لحاظ کارآمدی در حیطه‌های خاص نظیر عملکرد شغلی و تحصیلی است. به بیان دیگر هوش هیجانی توانایی کنترل احساسات و هیجانات خویشتن و دیگران است تمایز میان آنها و استفاده از این اطلاعات برای هدایت تفکر و نحوه عملکرد فرد را در بر می‌گیرد. (سالوی و مایر^{۱۲}، ۱۹۹۰). مدل هوش عاطفی مایر - سالوی نشان می‌دهد که هوش عاطفی شامل دو محدوده است: تجربی و توانایی در درک و مدیریت عواطف بدون الزاماً درک احساساتی که به درستی یا به طور کامل آنها را تجربه می‌کند. هر محدوده به ۲ شاخه تقسیم می‌شود که از مراحل روانشناسی پایه‌ای تا مراحل پیچیده‌تر که عاطفه و معرفت را در بر دارد. متغیرات این شاخه‌ها عبارتند از درک عاطفی و تحلیل عاطفی، مدیریت عاطفی و فهم عاطفی (استایز، براون، ۲۰۰۴ به نقل از هاشم زاده، ۱۳۸۱). گلمن یک سری صلاحیت‌های عاطفی را در هر ساختار از هوش عاطفی گنجانده است، صلاحیت‌های عاطفی جزء استعدادهای ذاتی نیست، بلکه جزء توانایی‌های اکتسابی است که برای رسیدن به نتایج برجسته و قابل توجه باید بر روی آن کار شود (گلمن، ۱۳۸۲). گاردنر (۱۹۸۳) (به نقل از ثمری ۱۳۸۶) معتقد است یک نوع واحد و یکپارچه هوش نیست که موفقیت در زندگی را تضمین می‌کند، بلکه طیف وسیعی از هوش وجود دارد که سبب موفقیت فرد در حیطه‌های مختلف زندگی می‌شود. بنابراین دانستن این که شخصی فارغ التحصیل ممتازی است، تنها به این معنی است که او در جنبه‌هایی که با نمره سنجیده می‌شود بسیار موفق بوده است، اما درباره این که او به فراز و نشیب‌های زندگی چه واکنشی نشان می‌دهد، چیزی به ما نمی‌گوید. تحقیقات انجام شده در این زمینه، مجل (۱۳۸۷) به بررسی رابطه هوش هیجانی و سخت‌رویی در پرستاران زن بیمارستان‌های دانشگاه آزاد پرداخت. نتایج حاصل نشان داد که بین هوش هیجانی و سخت‌رویی پرستاران رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. تا اواخر دهه ۱۹۸۰ اکثر مطالعات انجام شده بر روی مفهوم سخت‌رویی ماهیت گذشته‌نگر داشت. از دهه ۱۹۸۰ به بعد سیر این مطالعات به سوی آینده معطوف شده. کوباسا و مدی و کاهن (۱۹۸۲) در یک بررسی بر روی ۶۷۰ نفر به

11. salovy

12. mayer2

مدت دو سال نقش سخت‌رویی را در ایجاد مقاومت‌های لازم در مقابله با انواع بیماری‌ها بررسی کردند. نتایج این مطالعه نیز نشان داد که عوامل فشارزای زندگی خطر ابتلاء به انواع بیماری‌ها را افزایش می‌دهد ولی در عوض داشتن صفت سخت‌رویی موجب کاهش خطر بیماری می‌شود. در پرتو یافته‌های پژوهش موجود، می‌توان ادعا کرد که حتی اگر افراد سخت‌رو در سطح بالایی از استرس فعالیت کنند سلامت جسمی و روانی خود را حفظ کرده‌اند (کوباسا به نقل از جمهری، ۱۳۸۰). میکاییلی (۱۳۸۸) به بررسی رابطه سازگاری با دانشگاه و هوش هیجانی - اجتماعی در دانشجویان سال اول دانشگاه ارومیه: نقش سخت‌رویی پرداخت. هدف پژوهش بررسی رابطه سازگاری با دانشگاه و هوش هیجانی - اجتماعی در دانشجویان و مطالعه نقش میانجی گرانه سخت‌رویی روان شناختی بود. برای دستیابی به این مهم ۳۴۵ نفر دانشجوی سال اول (۱۹۵ دختر و ۱۵۵ پسر) از رشته‌های تحصیلی مختلف انتخاب شدند. از آزمون‌های پرسشنامه سازگاری دانشجویان با دانشگاه (SACQ)، آزمون هوش هیجانی - اجتماعی بار - آن (EQ-I) و مقیاس بررسی دیدگاه‌های شخصی استفاده گردید. نتایج حاصل نشان دادند مؤلفه‌های هوش هیجانی به شکل معناداری می‌تواند ابعاد مختلف سازگاری با دانشگاه را پیش بینی و بخش قابل توجهی از واریانس مؤلفه‌های آن را تبیین نمایند. در بین مؤلفه‌های هوش هیجانی - اجتماعی مؤلفه مدیریت تنش قوی‌ترین پیش‌بینی کننده برای مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی، سازگاری شخصی - هیجانی، سازگاری اجتماعی و نمره کلی سازگاری بود. برای مؤلفه احساس تعلق نسبت به دانشگاه / مؤسسه مؤلفه سازگاری هوش نقش تبیین کننده تری داشت. علاوه بر این مؤلفه‌های سخت‌رویی و نمره کلی آن نیز موجب افزایش قدرت پیش‌بینی شد. به عبارتی هوش هیجانی - اجتماعی پیش‌بینی کننده مناسبی برای سازگاری با دانشگاه به شمار رفته و با ورود متغیر سخت‌رویی به تحلیل قدرت آن افزایش می‌یابد. سبحانی (۱۳۸۳) به بررسی میان هوش هیجانی و سخت‌رویی با پیشرفت تحصیلی پرداخت که نتایج نشان داد بین هوش هیجانی و سخت‌رویی و همچنین بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

بارآن و پارکر (۲۰۰۴) به بررسی ارتباط پیشرفت تحصیلی و هوش هیجانی پرداختند. نتایج بیانگر ارتباط بسیار بالای میان ابعاد هوش هیجانی با موفقیت تحصیلی بود. همچنین پارکر و همکاران (۲۰۰۶) (به نقل از ثمری و طهماسبی، ۱۳۸۶) ترک تحصیل را در دانش‌آموزان مورد مطالعه قرار دادند و مشاهده کردند که ادامه تحصیل بشکلی معنادار با میزان بالای شایستگی هیجانی و اجتماعی دانش‌آموزان در ارتباط است. برخورداری از هوش هیجانی بالا پیامدهای تحصیلی و اجتماعی مثبتی را در دانش‌آموزان پیش‌بینی می‌کند. برنامه‌های پیشگیری مبتنی بر یادگیری هیجانی و اجتماعی توانسته است منجر به تغییرات ارزشمند و مثبت در سطح مدارس گردد (حدادی‌کوهسار، ۱۳۸۳). مطالعه موارد یاد شده این مطلب را در ذهن هر مطالعه کننده‌ای

تداعی می‌نماید که افراد سخت رو و افراد با هوش هیجانی بالا، خصوصیات و رفتار متشابه‌ای را نشان می‌دهند. لذا این سؤال مطرح می‌شود که آیا هوش هیجانی با سخت‌رویی افراد در ارتباط است؟ آیا می‌توان با استفاده از دو سازه سخت‌رویی و هوش هیجانی بهتر و شفاف‌تر به پیش‌بینی موفقیت‌های اجتماعی افراد پردازیم؟ و آیا با سنجش یکی از مؤلفه‌های یاد شده مؤلفه دیگر را می‌توان پیش‌بینی نمود و اینکه سهم هر کدام از مؤلفه‌های هوش هیجانی در پیش‌بینی سخت‌رویی چقدر است؟

هدف کلی این پژوهش به قرار زیر است:

تعیین رابطه هوش هیجانی (مؤلفه‌های هوش هیجانی) با سخت‌رویی (مؤلفه‌های آن) معلمان زنان.

روش پژوهش

تحقیق حاضر جزو تحقیقات توصیفی از نوع همبستگی بوده است چرا که به دنبال شناسایی همبستگی بین هوش هیجانی و سخت‌رویی معلمان است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه معلمان زن دوره‌های ابتدایی، راهنمایی، متوسطه شهرستان سراب می‌باشد و حجم جامعه مورد نظر ۴۸۰ نفر بوده است. براساس جدول مورگان حجم نمونه آماری این پژوهش به تعداد ۲۱۴ نفر در نظر گرفته شده است. برای انتخاب واحدهای مورد مطالعه از روش نمونه برداری طبقه‌نمایی استفاده شد. به نحوی که نسبت معلمان زن هر کدام از دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه در نمونه برابر با نسبت معلمان زن همان دوره‌ها در جامعه است. بدین ترتیب ۵۳ نفر معلم دوره ابتدایی، ۹۹ نفر معلم دوره راهنمایی و ۶۲ نفر نیز معلم دوره متوسطه برای نمونه انتخاب شده‌اند.

ابزار پژوهش

۱- پرسشنامه هوش هیجانی شرینگ:

این مقیاس یک آزمون ۳۳ سؤالی است که به وسیله شاته و همکاران بر اساس مدل هوش هیجانی سالوی و مایر (۱۹۹۰) (به نقل از اسدی، ۱۳۸۳) ساخته شده است که شامل پنج زیرمقیاس خودآگاهی ۷ سؤالی، خودکنترلی ۷ سؤالی، خودانگیزی ۷ سؤالی، هوشیاری اجتماعی ۶ سؤالی و مهارت اجتماعی ۶ سؤالی است. ضریب پایایی بازآزمایی مقیاس در مورد یک نمونه ۲۸ نفری از دانشجویان به فاصله دو هفته ۰/۷۸ محاسبه شده

اعتبار مقیاس هوش هیجانی نیز از طریق سنجش همبستگی آن به سازه‌های مرتبط کافی گزارش شده است. در فرم فارسی این مقیاس آلفای کرونباخ کل پرسشنامه‌های مقیاس در مورد یک نمونه ۱۳۵ نفری از دانشجویان ۰/۸۸ محاسبه شد که نشانه همسانی درونی خوب آزمون است. ضرایب همبستگی بین نمره‌های ۴۲ نفر از نمونه مذکور در دو نوبت با فاصله دو هفته ۰/۸۳ محاسبه شد که نشانه پایایی بازآزمایی رضایت بخش مقیاس می‌باشد.

۲- پرسشنامه سخت‌رویی کوباسا

برای اندازه‌گیری سخت‌رویی از مقیاس بررسی دیدگاه‌های شخصی استفاده شده است. این مقیاس توسط کوباسا و همکارانش (۱۹۷۹) (به نقل از جمهری، ۱۳۸۰) ساخته شده است این مقیاس یک پرسشنامه ۵۰ آیتمی که شامل خرده‌آزمون‌های چالش ۱۷ سؤال، تعهد ۱۶ سؤال و کنترل ۱۷ سؤال می‌باشد که بر اساس مقیاس لیکرت شکل گرفته (چهارگزینه‌ای) و دارای دامنه‌ای از نمره صفر، اصلاً درست نیست تا ۳ کاملاً درست است می‌باشد. این آزمون توسط قربانی در سال ۱۳۷۱ ترجمه و روایی صوری و محتوایی آن محاسبه شده و در موارد ضروری اصلاحات لازم به عمل آمده است. مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که مؤلفه‌های سخت‌رویی یعنی، کنترل، تعهد، چالش به ترتیب هر یک از ضرایب پایایی ۰/۷۰ و ۰/۵۲ و ۰/۵۲ برخوردارند و این ضرایب برای کل صفت سخت‌رویی ۰/۷۵ محاسبه شده است.

اجرای پژوهش

برای اجرای پژوهش با مراجعه به اداره کل آموزش و پرورش شهرستان سراب و جلب رضایت آن اداره در مورد همکاری دبیرستان‌ها برای اجرای پژوهش، معرفی نامه‌هایی جهت معرفی به دبیرستان‌ها دریافت شد. سپس با مشخص کردن زمان اجرای پرسشنامه‌ها، پرسشنامه‌های مربوطه در بین معلمان مورد نظر توزیع شده و پس از یک هفته جمع‌آوری شدند.

نتایج:

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد بررسی در پژوهش

متغیرها	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف استاندارد
هوش هیجانی	۴۰٫۹۵	۹۱٫۵۵	۶۳٫۹۹	۹٫۵۳
سخت‌رویی	۳۴٫۱۱	۹۲٫۸۱	۶۰٫۱۷	۹٫۹۹
خودانگیزی	۳۹٫۹۲	۹۶٫۴۳	۶۵٫۸۳	۱۰٫۶۲
خودآگاهی	۴۲٫۸۶	۱۰۰	۷۴٫۱۴	۱۱٫۳۲
خودکنترلی	۱۰٫۷۱	۱۰۰	۵۶٫۲۷	۱۵٫۳۷
هوشیاری اجتماعی	۲۵	۱۰۰	۶۰٫۸۴	۱۴٫۶۰
مهارت‌های اجتماعی	۲۸٫۵۷	۹۵٫۲۴	۶۲٫۸۸	۱۴٫۰۹
تعهد	۲۵	۱۰۰	۶۹٫۶۳	۱۵٫۶۸
کنترل	۳۹٫۴۱	۹۶٫۰۸	۶۵٫۱۰	۱۲٫۳۶
چالش	۱۳٫۷۳	۸۲٫۳۵	۴۵٫۷۶	۱۱٫۵۰

همانطور که از جدول فوق ملاحظه می‌گردد حداقل نمره کسب شده ۱۰٫۷۱ و حداکثر نمره کسب شده ۱۰۰ می‌باشد.

جدول ۲. ضریب همبستگی بین هوش هیجانی (مؤلفه‌های هوش هیجانی) و سخت‌رویی (مؤلفه‌های سخت‌رویی)

مهارت اجتماعی و سخت‌رویی	ضریب همبستگی	تعداد
هوش هیجانی و تعهد	0.436	214
خودانگیزی و تعهد	0.337	214
خودآگاهی و تعهد	0.386	214
خودکنترلی و تعهد	0.285	214
هوشیاری اجتماعی و تعهد	0.371	214
مهارت اجتماعی و تعهد	0.215	214
هوش هیجانی و کنترل	0.408	214
خودانگیزی و کنترل	0.286	214
خودآگاهی و کنترل	0.446	214
خودکنترلی و کنترل	0.301	214
هوشیاری اجتماعی و کنترل	0.306	214
مهارت اجتماعی و کنترل	0.160	214
هوش هیجانی و چالش	0.250	214
خودانگیزی و چالش	0.227	214
خودآگاهی و چالش	0.116	214
خودکنترلی و چالش	0.161	214
هوشیاری اجتماعی و چالش	0.237	214
مهارت اجتماعی و چالش	0.160	214
هوش هیجانی و سخت‌رویی	0.492	214
خودانگیزی و سخت‌رویی	0.382	214
خودآگاهی و سخت‌رویی	0.431	214
خودکنترلی و سخت‌رویی	0.335	214
هوشیاری اجتماعی و سخت‌رویی	0.411	214

جدول فوق نشان می‌دهد بین هوش هیجانی (مؤلفه‌های هوش هیجانی) و سخت‌رویی (مؤلفه‌های سخت‌رویی) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($P < 0.05$, $P < 0.01$, $P < 0.001$). بدین ترتیب هر چقدر هوش هیجانی (مؤلفه‌های هوش هیجانی) در فرد بیشتر باشد سخت‌رویی (مؤلفه‌های سخت‌رویی) نیز بیشتر است و بالعکس. به جزء خودآگاهی و چالش که بین آنها رابطه معنادار وجود ندارد. ($P > 0.05$) برای تعیین سهم نسبی مؤلفه‌های هوش هیجانی در پیش‌بینی سخت‌رویی از رگرسیون چندگانه به روش همزمان استفاده شد.

جدول ۳. ضریب رگرسیون چندگانه برای تبیین سخت‌رویی

شکل	R	R ²	F	سطح معناداری
۱	۰/۵۲۸	۰/۲۷۸	۱۶,۰۴۱	۰,۰۰۰

با توجه به جدول فوق مقدار مجذور R یا ضریب تعیین برابر ۰/۲۷ می‌باشد. از آنجا که در روش Enter کلیه متغیرها همزمان وارد معادله می‌شوند، بنابراین مجذور R بدست آمده نشان می‌دهد که ۲۷ درصد تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل خودانگیزی، خودآگاهی، خودکنترلی، هوشیاری اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و هوش هیجانی تبیین می‌گردند.

جدول ۴. ضرایب متغیرهای مستقل در شکل رگرسیونی به روش همزمان

متغیر مستقل	ضرایب استاندارد نشده	خطای استاندارد	ضرایب استاندارد شده (بتا)	آماره t	سطح معنی‌داری
مقدار ثابت	۲۲/۸۹	۴/۵۲		۵/۰۶	۰/۰۰۰
خودانگیزی	۰/۱۳۴	۰/۰۹۵	-۰/۱۴۲	۱/۴۱۳	۰/۱۵۹
خودآگاهی	۰/۲۱۱	۰/۰۸۹	-۰/۲۳۹	۲/۳۶	۰/۰۱۹
هوشیاری اجتماعی	۰/۱۶۵	-۰/۰۸۰	-۰/۲۴۱	۲/۰۶۷	۰/۰۴۰
مهارت‌های اجتماعی	-۰/۰۱۳	۰/۰۶۷	-۰/۰۱۸	-۰/۱۹۳	۰/۸۴۷
هوش هیجانی	۰/۰۵۶	۰/۲۴۴	۰/۰۵۳	۰/۲۲۹	۰/۸۱۹

همان‌طور که مقدار سطح معنی‌داری نشان می‌دهد، اثرات متغیرهای خودآگاهی و هوشیاری اجتماعی معنی‌دار شده است و اثرات سایر متغیرها یعنی: خودانگیزی، مهارت‌های اجتماعی و هوش هیجانی معنی‌دار نمی‌باشد و آنها تأثیر بسیار ضعیفی در پیش‌بینی متغیر وابسته یعنی سخت‌رویی دارند. اما در مورد اهمیت و نقش متغیرهای مستقل در پیش‌بینی معادله رگرسیون باید از مقادیر بتا استفاده کرد. از آنجا که مقادیر بتا استاندارد شده می‌باشند بنابراین از طریق آن می‌توان در مورد اهمیت نسبی متغیرها قضاوت کرد. بزرگ بودن مقدار بتا نشان‌دهنده اهمیت نسبی و نقش آن در پیش‌بینی متغیر وابسته می‌باشد. در اینجا می‌توان قضاوت کرد که: هوشیاری اجتماعی با مقدار (۰/۲۴۱) و خودآگاهی با مقدار (۰/۲۳۹) به ترتیب سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها در پیشگویی متغیر سخت‌رویی دارند.

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر این است که بین هوش هیجانی (مؤلفه‌های هوش هیجانی) و سخت‌رویی (مؤلفه‌های سخت‌رویی) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد به جز مؤلفه خودآگاهی هوش هیجانی و مؤلفه چالش سخت‌رویی، که بین این دو مؤلفه رابطه معناداری وجود نداشت. که با تحقیق سبجانی (۱۳۸۳) و مجلل (۱۳۸۷) همسو است. فریبا مجلل (۱۳۸۷) رابطه هوش هیجانی را با سخت‌رویی در بین پرستاران مورد بررسی قرار داده است به این نتیجه رسیده است که در این جامعه بین مؤلفه‌های هوش هیجانی و سخت‌رویی رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد که این نتیجه با نتیجه کسب شده در مطالعه حاضر همسو می‌باشد با این تفاوت که در تحقیق حاضر بین مؤلفه خودآگاهی هوش هیجانی و مؤلفه چالش سخت‌رویی رابطه معنی‌داری مشاهده نشد ولی در مطالعه فوق این رابطه نیز تأیید شده است. وجود رابطه بین هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن با تعهد بیانگر این امر است که هوش هیجانی باعث افزایش تعهد در معلمان زن مورد مطالعه می‌شود. اشخاصی که در محیط کار از تعهد بالایی برخوردار هستند به شدت درگیر انجام فعالیت می‌شوند و به اهمیت و ارزش کارشان باور دارند. در جامعه معلمان تعهد از عوامل بسیار مهم در سیستم آموزش و پرورش می‌باشد که با اثبات وجود رابطه بین این دو متغیر می‌توان چنین نتیجه گرفت که می‌توان به افزایش هوش هیجانی در معلمان به افزایش امر مهم تعهد نائل آمد.

اشخاص برخوردار از کنترل بالا باور دارند که واقعاً می‌توانند بر رویدادهایی که با آن‌ها مواجه می‌شوند تأثیر بگذارند آن‌ها پافشاری زیادی بر مسئولیت خود نسبت به زندگی دارند و این حس مسئولیت نیز از اصول بسیار مهم در سیستم آموزش و پرورش می‌باشد. معلمانی که از حس مسئولیت بالایی برخوردار باشند به وظایف خود در حیطه شغلی‌شان پایبندتر از معلمانی خواهند بود که از این حس برخوردار نیستند. بنابراین با افزایش هوش هیجانی از طریق آموزش می‌توان حس کنترل و در نهایت حس مسئولیت در بین این قشر را افزایش داد.

افرادی که دارای حس چالش هستند تغییرات زندگی را عادی می‌دانند و این تغییرات را تهدیدآمیز نمی‌بینند. آنان حتی به استقبال تغییرات زندگی رفته و آن‌ها را به عنوان محرک و فرصتی برای رشد مغنتم می‌شمارند. بنابراین با افزایش هوش هیجانی این امر نیز در جامعه مورد مطالعه عملی خواهد شد.

در واقع سخت‌رویی ساختار واحدی است که از عمل یکپارچه و هماهنگ این سه مؤلفه باهم سرچشمه می‌گیرد. سخت‌رویی محافظتی در برابر استرس و تأثیرات آن می‌باشد که با نتایج کسب شده در این تحقیق با هوش هیجانی می‌توان این ویژگی مهم را در معلمان افزایش داد. بسیاری از پژوهشگران بر این فرض‌اند که بین هوش هیجانی و عملکرد مؤثر در تطابق با اقتضائات روزمره زندگی پیوند وجود دارد (دهشیری، ۱۳۸۳).

هوش هیجانی عامل مؤثر و تعیین کننده در برآیندهای زندگی واقعی مانند موفقیت در مدرسه و تحصیل، موفقیت در شغل و روابط بین شخصی و به طور کلی در کنش‌وری سلامت می‌باشد. بنابراین افرادی با داشتن هوش عمومی متوسط و هوش هیجانی بالا خیلی موفق‌تر از کسانی هستند که هوش عمومی بالا و هوش هیجانی پایین دارند. پس هوش هیجانی پیش‌بینی کننده موفقیت افراد در زندگی و نحوه برخورد مناسب با استرس‌ها است (سبحانی، ۱۳۸۳).

بالاخره این پژوهش نشان داد از بین مؤلفه‌های هوش هیجانی، هوشیاری اجتماعی با مقدار (۰/۲۴۱) و خودآگاهی با مقدار (۰/۲۳۹) به ترتیب سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها در پیشگویی متغیر سخت‌رویی دارند. در پژوهشی که توسط فریبا مجلل (۱۳۸۷) انجام گرفت نتایج حاصل از تحلیلی رگرسیونی نیز نشان داد که متغیر هوش هیجانی در مقیاس کلی ۶۳ درصد از واریانس تغییرات در سخت‌رویی پرستاران را تبیین می‌کند ولی در تحقیق حاضر این مقدار بسیار ضعیف‌تر از مطالعه فوق بدست آمده است به طوری که متغیر هوش هیجانی در مقیاس کلی تنها ۲۷ درصد از واریانس تغییرات در سخت‌رویی معلمان زن را تبیین می‌کند. این در حالی است که به نظر سالووی و مایر (۱۹۹۷) نیز اگرچه این هوش هیجانی با برخی از رگه‌های شخصیتی مثل سخت‌رویی و تفکر سازنده، ارتباط دارد ولی مطابق خود آنها نبوده و مستقل است. میکاییلی (۱۳۸۸) به بررسی رابطه سازگاری با دانشگاه و هوش هیجانی - اجتماعی در دانشجویان سال اول دانشگاه ارومیه: نقش سخت‌رویی پرداخت. نتایج حاصل نشان دادند مؤلفه‌های هوش هیجانی به شکل معناداری می‌تواند ابعاد مختلف سازگاری با دانشگاه را پیش‌بینی و بخش قابل توجهی از واریانس مؤلفه‌های آن را تبیین نمایند. در بین مؤلفه‌های هوش هیجانی - اجتماعی مؤلفه مدیریت تنش قوی‌ترین پیش‌بینی کننده برای مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی، سازگاری شخصی - هیجانی، سازگاری اجتماعی و نمره کلی سازگاری بود. برای مؤلفه احساس تعلق نسبت به دانشگاه / موسسه مؤلفه سازگاری هوش نقش تبیین کننده تری داشت. علاوه بر این مؤلفه‌های سخت‌رویی و نمره کلی آن نیز موجب افزایش قدرت پیش‌بینی شد. به عبارتی هوش هیجانی - اجتماعی پیش‌بینی کننده مناسبی برای سازگاری با دانشگاه به شمار رفته و با ورود متغیر سخت‌رویی به تحلیل قدرت آن افزایش می‌یابد محدودیت‌های این پژوهش شامل موارد زیر است: ۱. با توجه به اینکه نمونه مورد مطالعه در این تحقیق، معلمان زن مدارس شهرستان سراب را دربر دارد، لذا نتایج فقط به همان نمونه قابل تعمیم است، لذا در مورد سایر شغل‌ها، مطالعه دیگری را می‌طلبید. ۲. شایان ذکر است که تحقیق حاضر از نوع مقطعی می‌باشد. لذا نمی‌توان رابطه‌ای که در تحقیقات تجربی و تحقیقات طولی وجود دارند، از این تحقیق انتظار داشت و پیشنهادهایی که در این پژوهش داده شد شامل موارد زیر است: ۱. چنانچه نتایج بدست آمده از تحقیق حاضر و تحقیقات مشابه دیگر حاکی از آن است که افزایش هوش

هیجانی باعث افزایش سخت‌رویی خواهد شد بنابراین برای افزایش هوش هیجانی پیشنهاد می‌شود کلاس‌های آموزش افزایش مهارت‌های اجتماعی برای معلمان که شامل برنامه‌های کنترل خشم و عصبانیت، همدلی، حل مسائل و مشکلات، برقراری ارتباط مؤثر، ابتکار و مدیریت تغییر و استفاده از روش‌های گوناگون برای متقاعد کردن دیگران می‌باشد، برگزار شود. ۲. با توجه به اینکه در تحقیق حاضر، رابطه هوش هیجانی با سخت‌رویی معلمان زن مورد بررسی قرار گرفته به محققان آتی پیشنهاد می‌شود تا رابطه متغیرهای دیگر همچون اهمال کاری، جرأت ورزی، انگیزش پیشرفت را نیز با هوش هیجانی و سخت‌رویی مورد بررسی قرار دهند.

منابع

- اسدی، جوانشیر (۱۳۸۳). **بررسی رابطه هوش هیجانی، فرسودگی شغلی و سلامت کارکنان ایران خودرو**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی.
- ثمیری، علی‌اکبر و طهماسبی، فهیمه (۱۳۸۶). **بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان**. فصلنامه اصول بهداشت روانی. پاییز و زمستان ۱۳۸۶، شماره ۳۵، ۳۶.
- جمهری، فرهاد (۱۳۸۰). **بررسی رابطه بین سخت‌رویی و گرایش به افسردگی و اضطراب بین زنان و مردان دانشجویان دانشگاه‌های تهران و دانشگاه علامه طباطبایی**. رساله دکتری.
- حدادی کوهسار، علی‌اکبر (۱۳۸۳). **بررسی مقایسه‌ای رابطه هوش هیجانی با سلامت روان و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان شاهد و غیر شاهد دانشگاه تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، روان‌شناسی بالینی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد.**
- دهشیری، غلامرضا (۱۳۸۳). **بررسی رابطه هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان**. نشریه داخلی تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، شماره ۱۸، ص ۹۷.
- سبحانی، رویا (۱۳۸۳). **بررسی میان هوش هیجانی و سخت‌رویی با پیشرفت تحصیلی**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- قربانی، نیما (۱۳۷۱). **پیامدهای فیزیولوژیک در روان‌شناختی شک مقاومت و افشای هیجانی در روان‌درمانگری**. تهران: دانشگاه تربیت مدرس. رساله دکتری.
- گلمن، دانیل (۱۳۸۲). **هوش هیجانی، توانایی‌های محبت‌کردن و محبت‌دیدن**. (نسرین پارسا، مترجم). رشد. چ دوم.

- مجله، فریبا. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و سخت رویی در پرستاران زن. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد شهر تهران.
- میکاییلی، فرزانه. (۱۳۸۸). بررسی رابطه سازگاری با دانشگاه و هوش هیجانی - اجتماعی در دانشجویان سال اول دانشگاه ارومیه: نقش سخت روی.
- هاشم زاده اخباری، فرحناز (۱۳۸۱). مقایسه هوش هیجانی افراد تحصیل کرده و عادی. پایان نامه کارشناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- Bar-on, R & Parker, D.A. (200۴). **The handbook of emotional intelligence**. San Francisco. Jossey-Bass Books. First edition.
- caska, p.j. (1966). Does Hardiness contribute to mental Health during a streeful real life situation & the roles of appraisal coping **journal of personality and social psychology uol . 68 , No 4, 687-965.**
- Kobasa , S,C.Maddi, S.R,puccetti , M,C,and zala.L .(1979). Effectiveness of hardiness exercise and social support as resources against illness. **Journal of Psychosoin aric Research 29 ,5, 525 - 533**
- Kobasa ,S.C., Maddi, S.R.&Kahn, S,(1982) .Hardiness and health: A propectiue study. **Journal of personality and social psychology, 42, 168- 166.**
- Salovey, P.& Mayer, J.D. (1990). **Emotional intelligence**. Imagination, cognition , and personality, 9,185-211.
- Salovey, P. Mayer, J.D. (1997). **What is Emotional Intelligence?** In Peter Salovey and David J. Sluyter (Eds), Emotional develoment and emotional intelligence: Educational implications. Basic books.